EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Lakivaliokunta

LAUSUNTO

6.2.2026

Viite: EOAK/588/2026

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 198/2025 VP)

1 LAUSUNTOPYYNTÖ

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt oikeusasiamiehen kanslian lausuntoa otsikkoasiassa. Esityksessä ehdotetaan tiedonsaantioikeuksien täsmentämiseksi sekä laajentamiseksi muutettavaksi lakia henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa, ulosottokaarta, lakia verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta sekä lakia työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta.

Muutoksia 1. lakiehdotukseen perustellaan vankilaturvallisuuden lisäämisellä ja ehdotettuja muutoksia 2.–4. lakiehdotuksissa työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamiseksi. Sääntelylle on siten sinänsä esitetty hyväksyttävät perusteet, eikä sen tavoitteisiin minulla ole huomioita.

Olen antanut esityksestä sen valmisteluvaiheessa lausunnon, joka on huomioitu nähdäkseni huolellisesti esityksen jatkovalmistelussa. Esitän seuraavassa vielä eräitä täsmennystyyppisiä huomioita.

2 LAUSUNTO

2.1 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta (1. lakiehdotus)

16 a § Oikeus pyytää lausunto yrityksen tai muun yhteisön soveltuvuudesta

Lakiin lisättäisiin uusi 16 a §, jossa säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta pyytää lausunto Keskusrikospoliisilta yrityksen tai yhteisön soveltuvuudesta. Kiinnitin aiemmassa lausunnossani huomiota siihen, että

ehdotettu 16 a § oli muotoiltu Rikosseuraamuslaitoksen oikeudeksi pyytää lausunto, vaikka kyse vaikuttaa olevan keskeisesti tiedonsaantioikeudesta.

Totean yleisenä lähtökohtana, että viranomaisen oikeudesta pyytää lausunto toiselta viranomaiselta ei nähdäkseni ole tarpeen säätää laissa. Hallintolain 31 §:ssä säädetään viranomaisen selvittämisvelvollisuudesta: Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Mikäli kyse kuitenkin olisi esimerkiksi viranomaisen velvollisuudesta pyytää tai antaa lausunto tai luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja toiselle viranomaiselle, sääntelyä tarvitaan.

Säännöksen perusteluiden mukaan pykälän tarkoituksena olisi säätää ”Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta pyytää yritystä tai muuta yhteisöä koskeva lausunto keskusrikospoliisilta”. Lisäksi perusteluista ilmenee, että tällainen lausunto olisi salassa pidettävä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella (myös: ”Ehdotetun 16 a §:n tarkoittama lausuntopyyntö taikka lausunto voi sisältää sellaista vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyvää tietoa”).

Korostan, että nähdäkseni pykälään ehdotettu muotoilu (”Rikosseuraamuslaitos voi pyytää keskusrikospoliisilta lausuntoa”) ei ensinnäkään velvoita keskusrikospoliisia tällaista antamaan. Toiseksi se ei myöskään nähdäkseni mahdollista sitä, että keskusrikospoliisi luovuttaisi salassa pidettäviä tietoja Rikosseuraamuslaitokselle. Näistä seikoista tulisi säätää asianmukaisella tarkkuustasolla laissa. Säännöksestä tai sen perusteluista ei ilmene, mihin tiedonsaantioikeus salassa pidettävistä tiedoista perustuisi, eikä tarkemmin se, mitä tietoja olisi oikeus saada tai luovuttaa.

Tiedonsaantioikeuksista salassa pidettävään tietoon säädettäessä tulee huomioida asianmukaisesti perustuslain 10 §:n 1 momentti ja sitä koskeva perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa perustuslain 10 §:n 1 momenttia koskevassa lausuntokäytännössään edellyttänyt salassa pidettävien tietojen luovuttamisen sitomista joko jonkin tarkoituksen kannalta välttämättömiin tietoihin, tai jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi, näiden tietojen luovuttaminen on voitu sitoa jonkin tarkoituksen kannalta ”tarpeellisiin tietoihin” (esim. PeVL 5/2025 vp kohta 8–12 ja siinä viitatut).

> Teknisenä huomiona: Lain 4, 7 ja 8 §:iin lisättäisiin ”työnantaja”. Kuitenkin 16 a § koskisi työnantajan lisäksi myös toimintavelvollisuuspaikkaa. Onko sääntelyssä tarkoituksella jätetty mainitsematta toimintavelvollisuuspaikka ehdotetuissa 4, 7 ja 8 §:ssä?

19 § Tietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle

Kiinnitin valmisteluvaiheen lausunnossani huomiota 19 §:n 2 momentin väljyyteen. Säännöstä on jatkovalmistelussa pyritty täsmentämään. Kuten perusteluissa todetaan, ”Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan oikeus tietojen saamiseen tai luovuttamiseen on voinut liittyä jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi (PeVL 17/2016 vp).”

Ehdotetussa momentissa luetellut tietosisällöt ovat: ”tiedot, jotka koskevat vangin yhteyksiä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen”.

Mielestäni tietosisältö jää kuitenkin edelleenkin täsmentymättömäksi[1], erityisesti, kun kyse on vielä mahdollisuudesta luovuttaa tietoa oma-aloitteisesti. Säännöksen perusteluissa (s. 30–31) on asianmukaisesti selostettu hankaluuksia, kun luovuttava viranomainen joutuu arvioimaan toisen viranomaisen tarvitsemia tietoja.

> Teknisenä huomiona: Onko valmistelussa tarkoituksella kohdistettu säännös nimenomaan vankiin (vrt. esim. 19 §:n 1 momentti, jossa viitatut säännökset koskevat mm. tuomittua, vankia, tutkintavankia ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa)?

Jatkovalmistelussa lisättyyn uuteen 36 §:ään rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamisesta ehdotettuun minulla ei ole huomioita.

2.2 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Ehdotettuja 18 §:n 1 momentin 16 ja 17 kohtaa on nähdäkseni jatkovalmistelussa asianmukaisesti täsmennetty siten, että kyse on välttämättömistä tiedoista tietyn tehtävän suorittamiseksi.

Pykälän muiden kohtien osalta viittaan perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 5/2025 vp (s. 4). Valiokunta totesi, että mainittua verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:ää on muutettava siten, ”että viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus liitetään joko jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi, tai jos tietosisältöjä ei ole luetteloitu, sisällytetään sääntelyyn vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta.” Muutos oli edellytyksenä lakiehdotusten käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Toistan näiltä osin valmisteluvaiheessa toteamani: Huomioni kiinnittyy siihen, että 18 §:n 1 momentin nykyisissä 15 kohdassa on hyvin

[1] Vertailun vuoksi esimerkiksi edellä esityksessä nojatussa valiokunnan lausunnossa liian väljänä tietosisältöjen luokitteluna pidettiin muotoilua ”tietoja liike- tai ammattisalaisuudesta” (PeVL 17/2016 vp, HE 15/2016 vp).

vaihtelevasti säädetty Verohallinnon oikeudesta tietojen oma-aloitteiseen antamiseen. Esimerkiksi muotoilu ”sellaisia tietoja, joilla saattaa olla merkitystä”, johon perustuslakivaliokunta edellä mainitussa lausunnossaan kiinnitti huomiota säätämisjärjestyskysymyksenä, löytyy myös useista voimassa olevan 18 §:n 1 momentin kohdista. Kun ehdotuksen tarkoituksena on myös Verohallinnon osalta täsmentää nykyisiä säännöksiä, vaikuttaisi 18 §:n tarkastelu kokonaisuudessaan tarpeelliselta.

Vaikka nyt valiokunnan käsiteltävänä olevassa esityksessä ei ehdoteta muutoksia 18 §:n kohtiin 1–15, pitäisin tärkeänä korostaa tarvetta säännöksen tarkasteluun myöhemmin kokonaisuutena. Selkeällä ja yhdenmukaisella sääntelyllä voi – perustuslaillisten kysymysten lisäksi – olla merkitystä myös soveltamiskäytännön yhtenäisyyden ja tietojenvaihdon tehokkuuden kannalta.

Apulaisoikeusasiamies
Mikko Sarja

Esittelijäneuvos
Heini Färkkilä

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.